

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика”

Докторска програма „Специална педагогика

Автор на дисертационния труд: Ваня Цокова Минева

Тема на дисертационния труд: **„АДАПТИРАНЕ НА УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ ПО ФИЛОСОФИЯ С ИНТЕРАКТИВНИ МЕТОДИ ЗА УЧЕНИЦИ СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ”**

Научни ръководители: проф. д.п.н. Дора Левтерова – Гаджалова и проф. д.п.н. Пламен Радев

Рецензент: доктор Галин Борисов Цоков, професор в Пловдивския университет

1. Общо описание на представените материали

Със заповед РД 33 - 601/05.02.2020 г. на Ректора на Пловдивския университет „Св. Климент Охридски“ съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема “АДАПТИРАНЕ НА УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ ПО ФИЛОСОФИЯ С ИНТЕРАКТИВНИ МЕТОДИ ЗА УЧЕНИЦИ СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ” за придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ в област на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика” , Докторска програма „Специална педагогика. Автор на дисертационния труд е Ваня Цокова Минева – докторант към катедра “Педагогика и управление на образованието” към Педагогически факултет.

Представеният от докторантката комплект материали на хартиен носител е в съответствие със ЗРАС и Правилника за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности на ПУ, като включва всички необходими документи.

Дисертационният труд е разработен в обем общо 215 страници. Авторката е използвала 200 литературни източника от които 88 на кирилица, 122 на латиница, 7 интернет ресурси, 7 нормативни документи. В Приложенията (3 на брой) са включени материали, допълващи описанието на дисертацията. В структурно отношение работата се състои от увод, четири глави и заключение. Приложени са 3 броя публикации.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Докторантката Ваня Минева е родена през 1961 година. Завършва Софийски университет “Свети Климент Охридски” магистър по педагогика, философия през 1989 година. В периода 2002-2004 година докторантката се обучава в магистърска програма по философия в Софийски университет “Свети Климент Охридски”. В От 2018 година г-жа Минева е докторант на самостоятелна подготовка по социална работа в катедра “Педагогика и управление на образованието” на ПУ „Паисий Хилендарски.

В периода 1982 -1996 г. докторантката е била учител в 7 СУ „Св. Седмочисленици“, София. През следващите години г-жа Минева развива своята кариера в областта на образованието като учител по философия. От 2002 г. е учител в СУ „Генерал Владимир Стойчев“, София, а 2010-2011 г. в 54 СУ „Св.Иван Рилски“, София. От 2011 г. докторантката е директор в 15 СУ „Адам Мицкевич“ град София. Минева е ръководител и участник в международни и национални образователни проекта. Тя е председател на национално сдружение на директори на образователни институции.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Избраната от докторантката тема е актуална не само за организация на приобщаващото образование, но и за самата образователна практика. Това е така, защото проблемите, разработени в дисертацията, третира един особено актуален и важен за приобщаващото образование въпрос – адаптиране на учебно съдържание за деца със специални образователни потребности. Още повече, че изследването на г-жа Минева е насочено към проучване възможността, адаптиране на учебно съдържание за деца със специални образователни потребности да се осъществи, чрез интерактивни методи проблем, който е слабо изследван в българската педагогическа литература. В този смисъл разработената от докторантката тема е актуална и има своята научна стойност и в теоретичен и в научно-приложен план.

4. Познаване на проблема

Докторантката познава много добре състоянието на изследвания проблем в науката, оценява критично и творчески литературния материал и прави комплексен анализ на теоретичните постановки.

5. Методика на изследването

Избраната методика на изследване като цяло позволява да се постигне поставената цел и да се получи адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

В структурно отношение дисертационният труд се състои от увод, четири глави и заключение. В *УВОДА* авторката споделя мотивите, насочили я към избора на разработената тема, очертава аргументирано актуалността, теоретическа и практическа значимост на труда. Тук е представена и структурата на дисертацията.

В първа глава **АДАПТИРАНЕ НА УЧЕБНОТО СЪДЪРЖАНИЕ ЗА УЧЕНИЦИ СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ** се разглеждат последователно някои важни за изследването проблема като: адаптиране и адаптация, връзка между адаптацията и приобщаващото образование в контекста на овладяването на знания и умения, адаптиране на учебното съдържание, базисни теории за подбор на учебното съдържание. Отново в първа глава е направен анализ на групите със специални образователни потребности, петте ключови послания на приобщаващото образование . водещите принципи на приобщаващото образование и различни аспекти и модели на приобщаващо функциониране. В отделна точка детайлно е анализиран универсалния дизайн за учене, който предполага индивидуалното програмиране с включено разработване на инструкции, адаптация на учебния план и учебното съдържание, съобразяване с предпочитанията на учениците в различен контекст /училищен, фамилен, общостен.

Във втора глава е направен анализ на интерактивните методи за обучение като са разгледани концепциите за интерактивност и интерактивния модел на обучение. В следваща точка е изследван проблема за адаптирането на учебното съдържание по философия, чрез интерактивни методи за ученици със специални образователни потребности. Изведена е взаимовръзка на адаптирането на учебното съдържание с рефлексията като инструментална интелектуална процедура и рефлексивна дейност на различни нива: интелектуална рефлексия в обучението, личностна рефлексия, рефлексията като диалог и в проблемни ситуации. Дискутиран е проблема за индивидуализацията и гъвкави стилове на обучение през призмата на невропедагогиката и чрез активни педагогически взаимодействия.

Представена е и „пирамидата на планиране на диференцираното учене“. Безспорен плюс на дисертацията е че отново тук е представен *авторски иновационен модел при разработването по пирамидата на планирането на диференцираното обучение на темата: „Емоции“ от учебното съдържание по „Философия“*. По разработената тема с адаптирано учебно съдържание за ученици със СОП с интерактивни методи по учебния предмет „Философия“ могат да се осъществят и междупредметни връзки, например, по литература: учениците могат да търсят аналогия на емоции и емоционално изразяване от познати литературни творби или по история и цивилизация: учениците могат да

интерпретират емоционални преживявания на видни исторически личности в определени исторически събития.

В трета глава **ДИЗАЙН НА ИЗСЛЕДВАНЕТО** последователно са описани обекта и предмета, целта, задачите, изследователски въпроси и хипотезите на изследването. Тук са представени методика и инструментариума на изследването, в които сполучливо се използват анкетен метод, метод за ранжиране на интерактивни методи, метод „Мисловни карти“ и полу-структурирано интервю като инструменти за събиране на информация. Този подход при определяне на методологията на емпиричното изследване е конструиран изключително сполучливо по отношение на основните цели на дисертацията и изследователските проблеми. Айтемите, включени в анкетите и в полу-структурираното интервю са авторски. За статистическата обработка на резултатите от изследването е използван статистически софтуер SPSS 22 и електронна таблица MS Excel 2016. Направен е анализ на психометричните характеристики на анкетата по различните субскали, като е направена проверка на хипотезата за нормалност на разпределението на суровия бал */резултатите от айтемите/*.

Извадката на изследването включва 60 учители, които преподават учебния предмет „философия“ в гимназиален етап (като 34 от тях работят с ученици със специални образователни потребности), 30 учители от начален етап, 30 от прогимназиален етап и 32 ученика изучаващи учебния предмет „Философия“ от 15 СУ „Адам Мицкевич“, София.

В следващата глава 4 подробно е представен анализът на резултатите от изследването. Тази част е силна страна на дисертацията. Тук авторката демонстрира умения за количествен и качествен анализ, за разкриване и интерпретиране на причинно-следствени връзки. Анализирани са последователно резултатите от анкетирането, резултатите до метода на ранжиране на интерактивни методи, анализът на резултатите от метода „Мисловни карти“ и резултатите от полу-структурираното интервю. Текстът се съпътства и с богато онагледяване с таблици и диаграми, което е също безспорен плюс на дисертацията.

Дисертационният труд завършва със **ЗАКЛЮЧЕНИЕ**. Тук на базата на извършения анализ на резултатите от емпиричното изследване, авторката прави подробни изводи относно ефективността на предложения модел за адаптиране на учебното съдържание по „Философия“, чрез включване на интерактивни методи за ученици със специални образователни потребности.

Като цяло дисертацията печели със своите положителни черти, които могат да бъдат обобщени в няколко основни момента:

- Значимост и актуалност на разработения проблем;

- Задълбоченият, комплексен анализ по отношение на интерактивните методи в обучението и тяхното прилагане в адаптирането на учебно съдържание за ученици със специални образователни потребности;
- Сравнителният контент - анализ при който са обобщени и интерпретирани концепции и модели за адаптиране на учебното съдържание за ученици със специални образователни потребности.
- Осъществено на много добро ниво емпиричното изследване;
- Разработеният модел за адаптиране на учебното съдържание по „Философия“, чрез включване на интерактивни методи за ученици със специални образователни потребности;
- На основата на много добрия количествен и качествен анализ на резултатите от изследването, авторката формулира значими обобщения, свързани с изследваната проблематика.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Научните приноси на дисертационното изследване могат да се сведат до следното:

- **Теоретико-научни приноси**
 - Систематизирани са особености на интерактивните методи в обучението и тяхното прилагане в адаптирането на учебно съдържание за ученици със специални образователни потребности.
 - На основата на сравнителен контент - анализ са обобщени и интерпретирани концепции и модели за адаптиране на учебното съдържание за ученици със специални образователни потребности.
 - Конструиран е модел за разработване на адаптиране на учебно съдържание по „Философия“ по модела на планирането на диференцираното обучение.
- **Научно-приложни приноси**
 - Разработен е авторски изследователски инструментариум за интерактивните методи в адаптирането на учебно съдържание за учители и за ученици.
 - За първи път в България е проведено изследване за адаптиране на учебното съдържание по „Философия“ чрез включване на интерактивни методи за ученици със специални образователни потребности.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантката е приложила 3 броя публикации по темата на дисертацията, статии в научни списания и сборници. Броя, характерът и качеството на публикациите напълно

съответстват на изискванията на ПУ за публична защита на дисертационния труд и в голяма степен отразяват същността и постигнатите резултати в дисертационното изследване.

9. Автореферат

Съдържанието и качеството на автореферата, отразява точно структурата и основните резултати, постигнати в дисертацията.

10. Критични забележки и препоръки

Към дисертационния труд могат да се отправят някои бележки и препоръки:

- Според мен, дисертацията би била още по-добра, ако в първа глава бе оформена отделна точка **Същност и организация на приобщаващото образование**, в която да се събере текста, свързан с изясняването на този проблем, включен в различни части на дисертацията.
- Въпрос: *Доколко Модела за адаптиране на учебното съдържание по „Философия“, чрез включване на интерактивни методи за ученици със специални образователни потребности, може да се приложи за адаптиране на съдържание по други учебни дисциплини?*

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния правилник на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че докторантката Ваня Минева притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване. Нямам съмнение за плагиатство в представените за рецензиране дисертация и научни публикации.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’** на Ваня Цокова Минева в област на висше образование: **област на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика**”, Докторска програма „Специална педагогика

05.03 2020 г.

Рецензент:

(проф. д-р Галин Цоков)